

Concept-verslag Meet Up #2 – Ontwikkeling Universiteitskwartier

Dinsdag 2 juli 2019 | VOX-POP | 20.00 – 22.00 uur

Aanwezig: Sien Dijkstra, Conny Groeneweg, Aart Jan Hoolsema, George Hulshof, Willie Jansen, Hanna Janssen, Tjeerd Kamper, Iris Kisjes, Marco Kreuger, E.F. Nijenhuis, Chiara Pepori, Patrice Pinquet, Paul van der Plas, Maarten Prins, Suke Puell, Anne van Raay, Francesca Rossi, Rob Sander, Paul Spoek, Jan Timmerman, Edit Tuboly, Hans Tullenaar, Peter van der Veer, Leendert Vlieger, Esmeralda van Vliet, Lex Verwoerd (bewoners), Thomas Vernooij en Sanna Wasfi (Universiteit van Amsterdam), Hanneke Stenfert (TU Delft), Marian Breeman, Ronald Kramer, Giso Lommers, Erik Mattie en Veronika Meijer (Gemeente Amsterdam) en Coen Hermans en Guido Wallagh (Inbo).

Inleiding op de bijeenkomst door Guido Wallagh (externe begeleider participatieproces)

Meet Up #2 start bij een korte toelichting op het participatieproces: de Gemeente Amsterdam in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam bereidt een Strategisch Masterplan voor het Universiteitskwartier voor. Het bestuur van stadsdeel centrum wil graag dat voorafgaand aan de formele inspraak al uitgebreide gesprekken zijn gevoerd met alle belanghebbenden en belangstellenden. . Gestart is, voor de zomervakantie, met gesprekken met de buurt. Hiervoor zijn bewoners en ondernemers uitgenodigd. Na de zomervakantie worden ook anderen gevraagd mee te denken met het plan, zoals ondernemers, instellingen, studenten, medewerkers van de UvA en anderen die belangstelling voor dit bijzondere gebied hebben.

Het eerste gesprek was op dinsdag 25 juni 2019. Er is stilgestaan bij de ervaringen die opgedaan zijn met eerdere plannenmakerij, besluitvorming en communicatie. Het verslag hiervan, met lessen en concept-afspraken voor het komende participatieproces, is op 1 juli verstuurd. Guido Wallagh vraagt of deze concept-afspraken tijdens Meet Up #2 besproken kunnen worden, zoals voorgesteld aan het einde van Meet Up #1. Of dat dit tijdens Meet Up #3 moet gebeuren, zodat iedereen meer tijd heeft deze concept-afspraken te lezen? De aanwezigen stellen voor om dit laatste te doen; de concept-procesafspraken worden tijdens Meet Up #3 (op 9 juli besproken).

Deze tweede bijeenkomst, op 2 juli, staat in het teken van uitgangspunten voor het Strategisch Masterplan. Zo'n plan moet een samenhangend beeld geven van de huidige en toekomstige kwaliteiten van het Universiteitskwartier en aangeven waarmee rekening gehouden moet worden bij onder meer de herinrichting van de openbare ruimte, de herinrichting en verduurzaming van de universiteitsgebouwen, de logistiek en mobiliteit. Hiervoor heeft de Gemeente Amsterdam, op basis van verschillende bronnen, vijf thema's geformuleerd en per thema benoemd waarmee rekening gehouden moet worden bij het opstellen van het plan (zogenoemde uitgangspunten). Om deze thema's en uitgangspunten in te leiden, geven Erik Mattie (architectuurhistoricus, Gemeente Amsterdam) en Giso Lommers (projectmanager, Gemeente Amsterdam) een korte presentatie tijdens deze Meet Up.

Tijdens de volgende bijeenkomst, op 9 juli, worden de thema's en uitgangspunten 'getest' aan de hand van een of meer specifieke plekken in het Universiteitskwartier. Zo wordt met elkaar gekeken of de

thema's en uitgangspunten die voor het gehele plan gelden en dus redelijk algemeen van aard zullen zijn, voldoende richting geven als het om specifieke plekken in het gebied gaat.

Inleiding door Erik Mattie (architectuurhistoricus, Gemeente Amsterdam)

Om de eeuwenlange geschiedenis van het Universiteitskwartier als anker voor de toekomstige ontwikkelingen te laten dienen, is aan de hand van kaartenanalyse en aanvullende historische studies onderzocht wat het gebied voor functies heeft gehad en hoe het zich stedenbouwkundig heeft ontwikkeld. Hieruit zijn zogenoemde 'constanten' geformuleerd, ofwel dat wat het gebied door de eeuwen heen stedenbouwkundig kenmerkt.

Erik Mattie laat een aantal kaarten zien, maar geeft aan dat in de studies veel meer kaarten betrokken zijn. De analyse laat zien dat het gebied voortdurend en organisch getransformeerd is. Het gebied is uitzonderlijk goed gedocumenteerd.

Als constanten, die in belangrijke mate de stedenbouwkundige ontwikkeling van het Universiteitskwartier, kenmerken, noemt Erik Mattie:

- Het gebied is altijd een combinatie van gebouwen en open ruimtes geweest.
- Het gebied is op te vatten als een superblok met grote gebouwen (grote korrel) en kleine parcellering (kleine korrel).
- Het gebied heeft altijd een binnengebied met instellingen (ziekenhuis, universiteit) en daar omheen een profane buitenring gekend.
- Het gebied heeft van oudsher de tegenstellingen in zich van contemplatief versus seculier en rustig versus dynamisch.
- In het binnengebied is altijd een dominante functie geweest: hospitaal/gasthuis/ziekenhuis, rooms-katholieke kloosterenclave, onderwijs. Dit is altijd gecombineerd geweest met aanverwante diensten en wonen.
- Het gebied heeft altijd meerdere grote en kleine ontsluitingen naar de omgeving gehad, die in de loop der tijd overigens op verschillende plekken waren.
- Het gebied is altijd gekenmerkt door veel groen en water, naast bebouwing en openbare ruimte.

De presentatie is te downloaden op de projectsite.

Inleiding door Giso Lommers (projectmanager, Gemeente Amsterdam)

Aan de Gemeente Amsterdam is de vraag gesteld wat de visie van de gemeente op het Universiteitskwartier en de toekomstige ontwikkeling van het gebied is. Hiervoor wordt het Strategisch Masterplan gemaakt. Van belang is om te starten met de vraag wat hiervoor de hoofdthema's zijn en wat daarvoor verder uitgewerkt moet worden in het plan.

Giso Lommers onderscheidt drie stappen in de planvorming: van hoofdthema op visieniveau ('wat'), via uitgangspunten ('doel') naar uitwerking ('hoe'). Tezamen moet dit plan een integraal afwegingskader bieden voor beslissingen over de toekomst van het Universiteitskwartier. Hiervoor zijn de constanten uit de geschiedenis van het gebied zoals door Erik Mattie kort toegelicht richtinggevend, moeten er mogelijkheden zijn voor verdere ontwikkeling van het gebied en moet en rekening gehouden worden met voor het gebied relevant beleid van de gemeente, zoals: de verkeersnetten, autoluw, programma kades en bruggen, het gemeentelijk klimaatakkoord, nota Varen, waardering van monumenten, et cetera.

Gaat het om een integraal afwegingskader voor beslissingen over de toekomst van het Universiteitskwartier, dan gaat het niet alleen over stedenbouw, maar gaat het nadrukkelijk ook om kwaliteit, beheersbaarheid en gebruiksmogelijkheden van de openbare ruimte.

Om tot hoofdthema's op visieniveau ('wat') en uitgangspunten ('doel') voor het plan te komen, zijn verschillende bronnen gebruikt, zoals historische analyses, de huisvestingswensen van de Universiteit van Amsterdam, de Samenwerkingsovereenkomst Gemeente Amsterdam – UvA, uitgangspunten van VOL-BG, de voorgeschiedenis van de nieuwe Universiteitsbibliotheek, de studie van West8 en de bijeenkomsten hierover in 2018, het programma Stad in Balans.

Giso Lommers leidt de vijf hoofdthema's in: identiteit, historie en monumentaliteit, toegankelijkheid, bereikbaarheid en logistiek, duurzaamheid en groen. Per thema geeft hij, aan de hand van kernwoorden, aan wat de gemeente hieronder verstaat. Tevens vertaalt hij dit, per thema, naar globale uitgangspunten voor het Strategisch Masterplan.

De vijf hoofdthema's en uitgangspunten vormen de opstap voor een gesprek met de aanwezigen.

Zie voor toelichting op de hoofdthema's en uitgangspunten: presentatie op de projectsite + bijlage 1.

In gesprek over hoofdthema's en uitgangspunten

Op een grote luchtfoto van het Universiteitskwartier worden de vijf hoofdthema's en de hierbij behorende uitgangspunten gelegd (zie: foto's). Tijdens het gesprek worden op deze werkmaterialen de reacties toegevoegd. Besproken is het volgende:

1. Leefbaarheid en veiligheid

Ingebracht wordt dat onder een van de vijf thema's, identiteit, als uitleg het begrip leefbaarheid is genoemd. Maar leefbaarheid (in combinatie met veiligheid) moet veel centraler komen te staan in het plan. Dat bepaalt namelijk of het gebied een prettig leefklimaat heeft voor bewoners, maar ook andere mensen in het gebied (studenten, medewerkers, bezoekers). Voorstel is om leefbaarheid en veiligheid als extra of eigenlijk als eerste thema toe te voegen.

Op de vraag wat onder leefbaarheid verstaan wordt, worden genoemd: voorkomen van (geluids)overlast, voorkomen van ongewenste drukte, zorgen dat de verschillende doelgroepen in het gebied (bewoners, studenten, werknemers, bezoekers) met elkaar bijdragen tot een fijn leefklimaat. Met het hoofdthema 'leefbaarheid en veiligheid' moet duidelijk worden dat het gebied van en voor mensen is.

2. Rust, sereniteit en dynamiek

Als een van de constante uit de geschiedenis komt voort het sterke contrast tussen rust in het gebied en dynamiek aan de randen en buiten het gebied. Juist door dit contrast ontstaat een 'oase-gebied' dat bijzonder en anders is dan de meeste andere delen van de binnenstad. In het gesprek over identiteit en rust wordt vaak het begrip 'sereniteit' genoemd. Hiermee wordt bedoeld dat het gebied nadrukkelijk in de luwte van de dynamiek en hectiek van de binnenstad ligt, men er even op adem kan komen en zich ook gedraagt naar dit kenmerk van het gebied. Als aan de voorwaarden van 'rust en sereniteit' wordt voldaan, kan gesproken worden over verblijfsgebied en plek van ontmoetingen, maar – zo wordt een aantal keren sterk benadrukt – alleen als het verblijven en ontmoeten in het gebied recht doet aan rust en sereniteit.

Op de vraag of dit betekent dat er dan niets gebeurt in het gebied, wordt gesteld dat er in de openbare ruimte voldoende activiteiten kunnen zijn, passend bij de sfeer en kwaliteit van rust en sereniteit. Maar dat de dynamiek vooral zal zitten aan de randen van het gebied en in de gebouwen zelf.

Het begrip 'ontmoetingsplaats creëren' roept discussie op tijdens het gesprek. Vooral het woordje 'creëren' roept de indruk op dat dit betekent dat er activiteiten en functies aangetrokken worden die zich niet verhouden tot de serene sfeer. Dat moet voorkomen worden, aldus vele deelnemers aan het gesprek.

3. Klankkast-effecten
De ruimtelijke opzet van het gebied – met stenige gebouwen en binnenterreinen – leidt er toe dat op sommige plekken een 'klankkast-effect' optreedt: het versterken van geluid. Probeer in de herinrichting van de openbare ruimte en daar waar functies komen, dit zo veel mogelijk te voorkomen. Eén van de mogelijkheden hiervoor is door groen toe te voegen in het gebied. Dit draagt niet alleen bij aan de biodiversiteit, aan het prettige leefklimaat, maar heeft ook een 'dempend' effect op geluid. 4.
4. Groen
De geschiedenis van het gebied laat zien dat groen altijd een belangrijk onderdeel is geweest. Een op de toekomst gerichte (binnen)stad moet aan het groen zoveel mogelijk ruimte gaan bieden en daar biedt het Universiteitskwartier de kansen voor. Compenseer daarom niet alleen het groen dat al verloren is gegaan in het gebied, maar voeg er groen aan toe.
5. Duidelijk onderscheid tussen publieke delen, semi-publieke delen en privé delen
De geschiedenis van het gebied laat zien dat de binnengebieden over het algemeen openbaar zijn, maar tegelijkertijd een gedrag oproepen bij bewoners die past bij de sfeer van het gebied. Als dit gedrag zich goed verhoudt tot de sfeer is het openbaar stellen van binnenterrein geen issue. Zo delen bewoners en bezoekers de openbare ruimte op een goede manier. Het zelfbeheer van een van de binnenterreinen, laat dit goed zien. Het is mogelijk dat iets wat openbaar is, respectvol behandeld wordt door bezoekers. Tegelijkertijd wordt in het gesprek duidelijk gesteld dat het delen niet zonder goede voorwaarden gebeurt. Daarvoor is het gebied te kwetsbaar. En daarom moeten voorwaarden gesteld worden aan een harmonieus gebruik van de openbare ruimte.
6. Delen en collectieve voorzieningen
In het verlengde van het voorgaande punt, werd gesteld dat naast het delen van openbare ruimte ook andere voorzieningen gedeeld kunnen worden. Een belangrijke oproep is om de investeringen die gepleegd gaan worden in het verduurzamen van gebouwen en het gebied, vooral ook ten nut te maken voor het gehele gebied. Betrek hierbij De Key en andere (bewoners-)eigenaren.
7. Fietsroutes en fietsparkeren
Het uitgangspunt 'geen doorgaande (fiets)routes voor fietsers' wordt door de meeste aanwezigen niet gedeeld. Zorg juist wel voor fietsroutes door het gebied, onder de voorwaarde dat dit past bij de sfeer van het gebied. Voorkom conflicten tussen fietsroutes en in- en uitgangen naar fietsparkeervoorzieningen.
8. Voetganger heeft voorrang
Als het uitgangspunt 'voetganger heeft voorrang' tot gevolg heeft dat het gebied een ongewenste drukte oproept, juist omdat er geen fietsroutes doorheen lopen en bezoekers dominant worden, dan is dit uitgangspunt juist niet wat de meeste aanwezigen willen.
9. Vervoer over water
Het uitgangspunt om logistieke bevoorrading plaats te laten vinden aan de randen van het gebied, wordt ondersteund. In aanvulling hierop wordt gepleit om bevoorrading via water te stimuleren (in plaats van over de weg).
10. Beheer
De (leef)kwaliteit van het gebied versterken is één, maar zorgen dat deze kwaliteit ook op peil blijft, is twee. Zorg dat er op het gebied gerichte beheerafspraken komen, dat duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk en aanspreekbaar is en start hier juist ten tijde van de bouwactiviteiten al mee.

Guido Wallagh sluit de bijeenkomst om 22.00 uur af en dankt allen voor het meedenken. Voor de volgende Meet Up op 9 juli wordt wederom de agenda ter voorbereiding gestuurd. Dan wordt stilgestaan bij de participatieafspraken zoals opgemaakt uit Meet Up#1 en worden de aangepaste uitgangspunten teruggekoppeld. Daarna wordt aan de hand van 1 à 2 testlocaties bekeken of de uitgangspunten ook werkbaar zijn bij de ontwikkeling van het gebied.

Bijlage 1: wat willen we met het Universiteitskwartier?

Hoofdthema's en uitgangspunten, zoals voorgesteld door Gemeente Amsterdam tijdens Meet Up #2
(nog niet bijgewerkt aan de hand van gesprek tijdens Meet Up #2)

Hoofdthema	Uitgangspunt In het Universiteitskwartier...
1. Identiteit: - Ontmoetingsplaats creëren- Intellectueel klimaat- Divers/gemengd- niet monofunctioneel gebied- Hoogwaardig- Leefbaar	...is een balans tussen functies Toelichting: de verschillende functies in het gebied zijn onderwijs en onderzoek, wonen, werken, publieke voorzieningen en horeca. De ene functie moet de andere niet belemmeren. ...zijn verschillende sferen per deelgebied Toelichting: bijvoorbeeld levendige en rustige verblijfsgebieden, verkeersruimtes creëren. ... wordt de drukte gemanaged Toelichting: het Universiteitskwartier is openbaar toegankelijk en iedereen is welkom. Het primaat van het gebruik van het gebied ligt bij de bewoners, ondernemers en studenten en medewerkers van de UvA. ... wordt eigenaarschap gefaciliteerd Toelichting: ervoor zorgen dat het gebied uitstraalt dat de bewoners, ondernemers, studenten en medewerkers van de UvA 'over het gebied gaan'. Vanuit betrokkenheid, gebruik en concrete inzet in beheer. Denk bijvoorbeeld aan het zelfbeheer van het groen.
2. Toegankelijkheid: - Optimaal verbonden zijn in het stedelijk weefsel	... is duidelijk onderscheid tussen publieke delen, semi-publieke delen en privé delen, met als uitgangspunt een zo groot mogelijke doorwaadbaarheid Toelichting: publieke, semipublieke en privé delen hebben een verschillende inrichting en/of beheerregime nodig, bijvoorbeeld in afsluittijden. ... zijn de verbindingen met de omgeving verbeterd Toelichting: de ingangen van het gebied moeten makkelijk te vinden zijn.
3. Historie en monumentaliteit - Historisch karakter versterken- Kleinschalig- Ensemble	... is de hovenstructuur versterkt Toelichting: sterke kracht van het gebied zijn de verschillende hoven met een eigen sfeer en gebruik. Dit moet worden versterkt stedenbouwkundige en bouwkundige ingrepen. Bijvoorbeeld: niet alle hoven zijn nu goed ontsloten. ... is de samenhang tussen de gebouwen verbeterd (ensemble) Toelichting: samenhang tussen het ensemble van rijksmonumenten en nieuwbouw verbeteren. ... is de aansluiting van gebouwen op openbare ruimte verbeterd Toelichting: door opnieuw te bepalen waar hoofd- en secundaire entrees komen. ... zijn openbare ruimtes en gebouwen flexibel/adaptief Toelichting: zorgen dat in de openbare ruimte en in gebouwen makkelijk tijdelijke wijzigingen mogelijk worden. Bijvoorbeeld: van studiezaal naar werkplek.

4. Bereikbaarheid en logistiek: - Verblijfsgebied creëren	... zijn geen doorgaande (hoofd)routes voor fietsers en heeft de voetganger voorrang Toelichting: om een verblijfsgebied te creëren op het BG-terrein zal het verkeer moeten worden ontmoedigd door geen doorgaande routes meer te hebben. ... vindt de logistieke bevoorrading plaats aan de randen Toelichting: verstoring van het verblijfsgebied voorkomen door bevoorrading en afvoer van afval aan de rand van het BG-terrein en Oudemanhuispoort plaats te laten vinden. Hier hoort ook bevoorrading over water bij. ... is het fietsparkeren op eigen terrein Toelichting: UvA zorgt dat studenten en medewerkers hun fiets inpandig kunnen parkeren en dat entrees van de fietsparkeervoorzieningen buiten het verblijfsgebied liggen. ... is een (verkeers)veilige openbare ruimte Toelichting: scheiden van verkeersstromen kan de (verkeers)veiligheid van de openbare ruimte verbeteren. Autoluw is hiervoor een manier.
5. Duurzaamheid en groen: - Innovatief, vooruitstrevend - Experimenteel	... is men gezamenlijk energieneutraal of mogelijk zelfs energieproducerend Toelichting: als Universiteitskwartier evenveel energie gebruiken als het zelf opwekt of mogelijk zelfs extra voor anderen. ... is men circulair Toelichting: geen eindige grondstoffen uitputten en reststoffen volledig en opnieuw inzetten. Dit is vooral van belang bij het bouwproces. ... is men rainproof Toelichting: het regenbestendig maken van het gebied kan op vele manieren: water afvoeren, gebruiken, infiltreren, vasthouden/bergen en waterrobuust bouwen. ... zijn gebouwen en openbare ruimte klimaatbestendig Toelichting: door klimaatverandering stijgt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen. Ruimtelijke inrichting, gebouwen en openbare ruimte zijn hierop voorbereid.

